

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО МЕДІАКОМПЛЕКСУ У ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ: АНАЛІЗ СТАНУ ПРАКТИКИ

USING INTEGRATED EDUCATIONAL AND METHODOLOGICAL MEDIA COMPLEX AT VOCATIONAL SCHOOLS: ANALYSIS OF THE CURRENT PRACTICE

У статті проаналізовано результати дослідження щодо стану практики впровадження інтегрованого навчально-методичного медіа-комплексу у закладах професійно-технічної освіти. Виявлено, що необхідною умовою ефективної наочності навчання є логічна послідовність, яка забезпечує внутрішні комплексні зв'язки, а на їх основі реалізує можливість інтегрованого об'єднання самих комплексів у певну медіаосвітню систему для використання у закладах професійно-технічної освіти. Здобутий досвід наявного використання медіакомплексів дав підстави для експертної оцінки перспектив їхнього впровадження в навчальний процес, причому експертами виступали педагоги професійного навчання, очільники та випускники закладів професійно-технічної освіти, працівники відділів освіти тощо. Виявлено, що низькі рівні застосування сучасних можливостей інтегрованих навчально-методичних медіакомплексів утруднюють формування професійної компетентності учнів. Встановлено, що досвід використання медіакомплексів у закладах професійно-технічної освіти показує істотні відмінності між можливостями медіазасобів та їх реальним використанням на практиці. Узагальнення думки практичних працівників показало, що частина педагогів професійного навчання не має достатньої медіапідготовки, яка дозволила б їм ознайомлювати учнів з навчальним матеріалом з оптимальним застосуванням цифрових технологій. Зроблено висновки щодо доцільності розробки і реалізації інтегративних зв'язків між складовими навчально-методичного медіа-комплексу, позаяк саме інтегративний підхід, з огляду на атрибутивні ознаки, забезпечує реалізацію всіх необхідних зв'язків під час впровадження навчально-методичного медіакомплексу. Враховано, що застосування медіакомплексів у закладах професійно-технічної освіти є вкрай неоднорідним і залежить від профілю навчального закладу, спеціальності, конкретного стану закладу професійно-технічної освіти, складу педагогічних та інженерних працівників тощо. Здійснений аналіз дав підстави для висновку щодо доцільності формування навчально-методичних медіакомплексів на засадах інтеграції, необхідності моделювання інтегрованого навчально-методичного медіа-комплексу на основі науково обґрунтованих підходів та розробки шляхів їхнього впровадження у навчально-виховний процес закладів професійно-технічної освіти.

Ключові слова: заклади професійно-технічної освіти, медіа, медіа-комплекс, інтегрова-

ний навчально-методичний медіакомплекс, стан практики, впровадження.

The article analyzes results of the study on the practice of introducing the integrated educational and methodological media complex into the learning process of vocational schools. It is discovered that the necessary condition for the effective use of the visual aids of training involves a logical sequence which provides internal complex relations and implements the opportunity of integrated combination of the complexes into a media education system to be used at vocational schools. The gained experience of the media complex use has created a basis for expert estimates of the prospects of their introduction into the academic process. The experts were represented by the teachers of vocational education, principals and graduates of vocational schools, educational department staff, etc. It is determined that poor practice of using the advanced opportunities of integrated educational and methodic media complexes hinders formation of students' professional competence. The research confirms that the insufficient experience of media complex use in vocational education proves a great gap between the options of media tools and actual practice of their application. The consolidated opinion of practitioners confirms that some teachers of professional training feel lack of the media knowledge which could provide the best use of digital technologies in the process of teaching. The author concludes about the expediency to develop and implement the integrated relations between the components of educational and methodological media complexes. Considering attributive characteristics, the integrated approach can ensure implementation of all necessary relations while introducing the educational and methodological media complex. It is worth noting that application of media complexes at vocational schools is implemented in rather different ways and depends on the education establishment profile, specialty, specific conditions of the vocational school, pedagogical and engineering staff, etc. The conducted analysis proves reasonability of formation of the educational and methodological media complexes on the fundamentals of integration, necessity of modeling of the integrated educational and methodological media complex on the base of scientifically substantiated approaches, and development of the ways of their introduction into the academic process of vocational schools.

Key words: vocational schools, media, media complex, integrated educational and methodological media complex, conditions of the practice, introduction.

УДК 373.3.015.31
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/56.2.16>

Мичка-Левченко Ю.З.,
аспірантка кафедри педагогіки та інноваційної освіти
Національного університету
«Львівська політехніка»

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Дослідження освітніх програм засвідчує, що для випускників закладів професійно-технічної освіти передбачені формування відповідних

компетентностей, передусім спеціальних компетентностей, як спроможності застосовувати знання, вміння та навички із циклу фахової підготовки. Серед компетентностей винятково важливою

є інформаційно-комунікаційна компетентність як здатність застосовувати сучасні засоби інформаційних технологій у фаховій діяльності.

На основі аналізу філософської, загальнонаукової, психолого-педагогічної та методичної літератури з проблеми формування інтегрованого навчально-методичного медіакомплексу можна дійти висновку, що такі комплекси можуть слугувати базою для формування динамічних систем цифровізації навчального та виробничого процесу. Для цього необхідно проаналізувати потенційні можливості втілення пропонованих медіакомплексів у закладах професійно-технічної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У державних документах та науково-педагогічній літературі останніми роками істотну увагу приділяють використанню медіа у навчальному процесі, зокрема в новій редакції Концепції впровадження медіаосвіти в Україні [6]. О. Глазиріна [1] досліджувала медіапедагогіку як складову педагогічних знань. Сутнісно-функціональний аналіз масмедіа здійснив М. Імерідзе [3]. Огляд наукових підходів феномена медіакультури особистості висвітлено у працях Т. Фурсикової [10], а теорії медіаосвіти та історія її розвитку у працях І. Чемерис [11] та ін. Проблеми професійної підготовки фахівця та формуванню професійно значущих якостей особистості як складової компетентності викладача присвячені розробки Т. Горохівської [2]. Методологію інтеграційних процесів у професійній освіті досліджував Ю. Козловський [5]. Переваги та недоліки застосування інформаційно-комунікаційних технологій у закладах професійно-технічної освіти висвітлено у працях Л. Майбороди [7], С. Соболевої [9] та ін.

Дослідивши наукові праці стосовно застосування мультимедійних технологій [4] та враховуючи результати опитування педагогічного персоналу закладів професійно-технічної освіти, виокремлено деякі важливі проблеми: у процесі застосування мультимедіа педагоги зазвичай нехтують персоніфікованими стилями навчання, тобто індивідуалізація навчання на базі застосування мультимедіа відбувається доволі рідко; у навчанні часто не враховують комунікативних чи соціально-пізнавальних аспектів навчання: застосування графіки, відеозображень і аудіоданих не вирішує проблем із забезпечення результативної комунікації, що має суттєвий емоційний та мотиваційний вплив на учня; констатовано неналежну підготовку низки педагогів професійного навчання до ефективного та цілеспрямованого застосування мультимедіа в освіті через низьку мультимедіаграмотність (здатність обґрунтовано обирати мультимедіазасоби для втілення педагогічної мети, знання можливостей і новітніх тенденцій розвитку мультимедіа, знання особливих засобів розробки мультимедіа навчального призначення); неналежною є також методична підготовка до послуговування мультимедіа як

відносно новим дидактичним засобом у традиційних навчальних системах. Безумовно, перелічені проблеми різною мірою актуальні для всіх педагогів професійного навчання, які працюють в умовах інформатизації освітнього процесу.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Варто зауважити, що в педагогічній практиці достатньо ізольовано діють класична дидактична та медіаосвітня складові навчально-виховного процесу, а проблема синхронного їх вирішення, спрямована на поступове формування у теперішніх педагогів професійного навчання інтегрованого підходу до засобів навчання, досі недостатньо вивчена.

Отже, теоретична нерозробленість проблеми формування та впровадження у навчальний процес інтегрованого навчально-методичного медіакомплексу обумовлюють те, що використання їх поки що є недостатнім. Згідно з дослідженням, через неналежний рівень інтеграції дидактичної та медіаосвітньої складових навчального процесу закладів професійно-технічної освіти значно складніше відбувається застосування навчально-методичних медіакомплексів.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). З огляду на зазначене, було поставлене дослідницьке завдання: проаналізувати стан використання інтегрованого навчально-методичного медіакомплексу на практиці та виявити можливості організації навчання з їх використанням у закладах професійно-технічної освіти, з'ясувати причини наявних недоліків та потреби інновації тощо.

Виклад основного матеріалу. У процесі експерименту досліджували наявність використання інтегрованого навчально-методичного медіа-комплексу у закладах професійно-технічної освіти, шляхи їх формування на основі інтегрованого підходу, їх вплив на рівень професійної підготовки учнів.

Для практичного втілення і попередньої діагностики застосовували авторські методики, представлені на прикладі спеціальних дисциплін за такими спеціальностями, як кравець, пекар та слюсар з ремонту автомобілів.

Аби з'ясувати стан практики застосування навчально-методичних медіакомплексів, ми опитували педагогів професійного навчання, учнів та випускників закладів професійно-технічної освіти.

Більшість опитуваних вважає проблему формування навчально-методичних медіакомплексів важливою, утім недостатньо дослідженою. Водночас респонденти вказували на брак методичних видань з цих питань та на потребу забезпечувати навчання новітніми можливостями сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

Ми використали методику порівняння відповідей респондентів. Дослідження проводилося протягом 2020–2022 навчальних років, що дало можливість узагальнити і усереднити результати.

У процесі експерименту досліджували наявність інтегрованого навчально-методичного медіакомплексу у закладах професійно-технічної освіти, шляхи їх формування, їх вплив на рівень сучасної наочності навчання учнів.

Вивчали також можливості окремих навчальних предметів. З цією метою порівнювали навчальні плани і програми з різних предметів, вибірково спостерігаючи за діяльністю педагогів професійного навчання на уроках.

Значна частина педагогів професійного навчання (приблизно 62%) не чітко уявляє можливості використання інтегрованого навчально-методичного медіакомплексу. Результати дослідження показали, що лише 17% опитуваних спроможні визначити, що таке навчально-методичні медіакомплекси, а 43% – лише приблизно надають їм належне значення та відводять відповідну роль у практиці роботи.

Водночас багато практичних працівників вважає навчально-методичними медіакомплексами будь-які поєднання віртуальних засобів навчання. Результати дослідження показали, що 27% опитуваних не дали відповіді взагалі, 35% визначили навчально-методичні медіакомплекси як сукупність віртуальних засобів, 21% згадали необхідність наявності зв'язків між компонентами комплексу. Лише 10% вказали на доцільність інтегрованого підходу, який забезпечує одночасно цілісність комплексу та відносну самостійність взаємодіючих компонентів, та 7% зауважили, що особливістю формування медіакомплексів є наявність окресленої мети.

Аналіз результатів дав змогу засвідчити, що впровадження інтегрованого навчально-методичного медіакомплексу є відносно новим у системі професійно-технічної освіти та потребує додаткового вивчення.

Виняткове значення, на нашу думку, має забезпечення наступності у діяльності інтегрованого навчально-методичного медіакомплексу. Для цього розробили таку шкалу рівнів наступності з використанням умовних назв складових інтегрованого навчально-методичного медіакомплексу: «Загальні поняття та дефініції інтегрованих навчально-методичних медіакомплексів»; «Особливості медіа для закладів професійно-технічної освіти»; «Медіа у базовій підготовці учнів закладів професійно-технічної освіти»; «Медіа у спеціальній підготовці учнів закладів професійно-технічної освіти»; «Креативне використання медіакомплексів у закладах професійно-технічної освіти».

Дослідження рівнів наступності в контексті виявлення взаємодії між хронологічними аспектами комплексів дало можливість проаналізувати вертикальні зв'язки, які показують розвиток і посилення креативного компоненту у комплексах. Якщо на перших етапах суб'єктом аналізу були знання, то в п'ятому комплексі домінуючим компонентом стали медіакомпетентність та професійні

якості учнів.

Більшість експертів позитивно ставиться до введення медіакомплексів у навчальний процес закладів професійно-технічної освіти, причому особливої уваги заслуговує навчально-методичний медіакомплекс «Загальні поняття та дефініції». Наголосимо, що метою формування та функціонування цього комплексу є пошук, відбір та систематизація поняттєвого апарату медіаосвіти для педагогів професійного навчання. Особливо це стосується педагогів професійного навчання середнього та старшого покоління, які не мали об'єктивної можливості засвоїти його в процесі професійної підготовки.

Ми дослідили також співвідношення можливого (теоретично обґрунтованого) та реального (того, який практикується на рівні процесу навчання) використання інтегрованих навчально-методичних медіакомплексів. Для цього визначали орієнтовний обсяг змісту відповідного навчального предмету у поняттях, тобто складали перелік його ключових понять. Із них виокремлювалися ті поняття, які доцільно пов'язати з використанням інтегрованих навчально-методичних медіакомплексів.

Як виявилось в результаті аналізу, можливості використання інтегрованих навчально-методичних медіакомплексів у реальному навчальному процесі використовуються далеко не повністю.

Опитування учнів закладів професійно-технічної освіти показало, що переважна більшість з них з великим інтересом ставиться до посилення ролі і збільшення обсягів застосування медіа на уроках та в процесі виробничого навчання, а також виробничої практики. Особливо це стосується спеціальностей, для яких візуалізація продукту виробництва є надзвичайно важливою: кравець, пекар, слюсар з ремонту автомобілів тощо.

Чимало учнів, як показали контрольні зрізи та результати усного опитування, не завжди можуть ефективно використати теоретичні знання для виконання професійних завдань. Лише незначна частка учнів володіє інтегративними знаннями та спроможна використати їх у виробничому навчанні та професійній діяльності. Тому метою наступного етапу дослідження було визначення ставлення педагогів професійної школи до значущості використання інтегрованих навчально-методичних медіакомплексів для освоєння та використання професійних знань. Аналіз показав, що роль інтегрованих навчально-методичних медіакомплексів у професійній підготовці визнає більшість педагогів, причому незалежно від профілю закладу професійно-технічної освіти (варіації цього типу були в межах до 5–10 відсотків).

Наступним етапом експерименту було виявлення місця та ролі інтегрованих навчально-методичних медіакомплексів у вивченні спеціальних дисциплін, а джерелами – аналіз

навчально-педагогічної документації, підручників і посібників, опитування педагогів і учнів, а також аналіз результативності професійної підготовки учнів професій кравець, пекар та слюсар з ремонту автомобілів. Викладачі інформатики в багатьох випадках доволі якісно засвоюють мінімум спеціальних знань і спроможні викладати професійно спрямовані курси.

Однак викладачі спеціальних дисциплін часто самі мають слабку комп'ютерну підготовку і неспроможні повноцінно використати медіа у викладанні своєї дисципліни.

Досліджено також обґрунтованість використання інтегрованих навчально-методичних медіакомплексів в умовах виробничого навчання. Для цього склали перелік базових понять та для вимірювань використали умовну шкалу медіа-підготовки учнів для формування: загальноосвітніх знань учнів; загальнотехнічних знань учнів; загальнопрофесійних знань та умінь учнів; спеціальних знань та умінь учнів, а також другорядних фактологічних спеціальних знань.

Результати констатувального експерименту дозволили виокремити чотири основні напрями використання інтегрованих навчально-методичних медіакомплексів і проаналізували стан їх реалізації у закладах професійно-технічної освіти:

- розробка інтегрованих навчально-методичних медіакомплексів для конкретних професій;
- ознайомлення педагогів професійного навчання з можливостями використання інтегрованих навчально-методичних медіакомплексів;
- сприяння впровадженню інтегрованих навчально-методичних медіа-комплексів у навчальний процес у закладах професійно-технічної освіти;
- аналіз ефективності впливу інтегрованих навчально-методичних медіа-комплексів на результати професійної підготовки учнів за конкретними професіями.

Для кожного напрямку встановлено три рівні його реалізації у чинних навчальних програмах: максимальний, достатній та недостатній. Максимальний рівень передбачає повне використання можливостей комплексу в процесі навчання. За достатнього рівня використовуються окремі підвиди комплексів чи комплекси використовуються частково. Недостатній рівень – це епізодичне використання комплексів чи відсутність такого використання.

Послугування низкою діагностичних методик (анкетування учнів, педагогів професійного навчання, тести, метод діагностувальних ситуацій, розгляд результатів діяльності тощо) на стадії експериментального дослідження дало підстави для висновку щодо недостатньої уваги до можливостей медіаосвіти в закладах професійно-технічної освіти різного рівня, у превалюванні спрощених методів визначення їх місця у змісті й методичному

забезпеченні навчального й виховного процесів учнів (акцентовано переважно на інформаційній функції, їхніх ілюстративних можливостях тощо).

Висновки. Аналіз показав, що необхідною умовою ефективності сучасного навчання є логічна послідовність, яка забезпечує спочатку внутрішні комплексні зв'язки, а на їх основі виявляється можливість інтегрованого об'єднання самих комплексів у певну медіаосвітню систему для використання у закладах професійно-технічної освіти. Здобутий досвід наявного використання медіакомплексів дав підстави для експертної оцінки перспектив їхнього впровадження в навчальний процес. Експертами були педагоги професійного навчання, очільники та випускники закладів професійно-технічної освіти, працівники відділів освіти. Як показало дослідження, низькі рівні застосування сучасних можливостей інтегрованих навчально-методичних медіакомплексів утруднюють формування професійної компетентності учнів.

Аналіз досвіду використання медіакомплексів у закладах професійно-технічної освіти показує істотні відмінності щодо можливостей медіазасобів та їх реальним застосуванням на практиці. Узагальнення думки практичних працівників показало, що частина педагогів професійного навчання не має достатньої медіапідготовки, яка дозволила б їм ознайомлювати учнів з навчальним матеріалом з оптимальним застосуванням цифрових технологій.

Відтак дійшли висновку щодо доцільності розробки і реалізації власне інтегративних зв'язків поміж складовими навчально-методичного медіакомплексу. Позаяк інтегративний підхід з огляду на атрибутивні ознаки інтеграції як такої забезпечує введення всіх потрібних зв'язків під час структурування відповідної сукупності складових. Враховано також, що застосування медіакомплексів у закладах професійно-технічної освіти вкрай неоднорідне і залежить від профілю навчального закладу, спеціальності, конкретного стану певного закладу професійно-технічної освіти, складу педагогічних та інженерних працівників тощо.

Здійснений аналіз дав підстави для висновку щодо доцільності формування навчально-методичних медіакомплексів на засадах інтеграції, необхідності моделювання інтегрованого навчально-методичного медіа-комплексу на основі науково обґрунтованих підходів та розробки шляхів їхнього впровадження у навчально-виховний процес закладів професійно-технічної освіти.

До подальших напрямів дослідження відносимо забезпечення цілісної системи знань, яка є основою загальної та професійної підготовки висококваліфікованого робітника. Водночас посилюється тенденція до цифровізації навчального процесу, однак зміст, методи та форми їхнього застосування вимагають окремого дослідження.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Глазиріна О. В. Медіапедагогіка як складова педагогічних знань. *Медіаосвіта в Україні: наукова рефлексія викликів, практик, перспектив*. Київ : НАПН України, 2013. С. 483–490.
2. Горохівська Т. М. Професійно значущі якості особистості як складова професійно-педагогічної компетентності викладача. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2018. № 33. Київ; Вінниця : Планер, 2018. С. 245–249.
3. Імерідзе М. Сутнісно-функціональний аналіз мас-медіа. *Психологія і суспільство*. 2016. № 1. С. 109–113.
4. Климова К., Чупріна О. Проблеми та шляхи використання мультимедійних технологій у сучасній початковій школі. *Актуальні проблеми лінгводидактики*. 2017. № 3. С. 74–78.
5. Козловський Ю. М. Інтеграційні процеси в професійній освіті: методологія, теорія, методики. Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2018.
6. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція). 2016. URL: [https://ms.detector.media/](https://ms.detector.media/mediaosvita/post/16501/2016-04-27-kontsepsiya-vprovadzhennya-mediaosvity-v-ukraini-nova-redaktsiya/)
7. Майборода Л. Використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виробничому процесі ПТНЗ. *Модернізація професійної освіти і навчання: проблеми, пошуки та перспективи*. 2013. Вип. 3. С. 129–137.
8. Мичка-Левченко Ю. З. Організаційно-педагогічні засади використання інтерактивних мультимедійних засобів навчання. *Інноваційна педагогіка*. 2020. № 22. С. 120–123.
9. Упровадження сучасних освітніх технологій при підготовці кваліфікованих робітників : електронний зб. матеріалів регіон. наук.-практ. семінару, м. Черкаси, 24 квітня 2020 р. / за заг. ред. С. В. Соболевої, І. В. Арестової. Біла Церква : БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН України, 2020. 114 с.
10. Фурсикова Т. В. Феномен медіакультури особистості: аналіз наукових підходів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2016. № 47. С. 176–184.
11. Чемерис І. М. Медіаосвіта за кордоном: теорії медіаосвіти та коротка історія розвитку. *Вища освіта України*. 2006. № 3. С. 104–108.